

Bewaard door VriesdeMark

Zie ook www.vriesdemark.nl/jongewaard.htm

HP

Ischa Meijer:

LEEN JONGEWAARD DE KLEINE GIGANT

VRIEDEMAREK boek:

bhagwan antwoordt sipke van der land
interview:

president reagens kernwapenbeleid

6 december 1980 nr49 prijs f.3.- incl btw

LEEN JONGEWAARD de kleine GIGANT

'Je krijgt wel aandacht als je toneelspeelt, maar ik heb dat nooit als echte aandacht ervaren. Ik vind toneelspelen vooral: Weg! Verdwijnen! Wat ik nu met Robert Long doe, is het tegenovergestelde. Als ik met hem speel, merk ik dat het kind-in-me veel meer plaats heeft gekregen. Tijdens het spelen merk ik: Verrek, dat is iets essentieels van mij.'

Leen Jongewaard (53) geportretteerd door Ischa Meijer.

VRIESEDEMARK

Zijn stem heeft dat Amsterdamse timbre: licht zangerig, snel overdreven, enigszins plechtig.

„Die kleur, ja. Als kind praatte ik ontzettend plat. Toen ik aan het toneel kwam, heb ik vier jaar spraakles genomen. Maar ik verzette me er innerlijk toch ook weer tegen. Ik was niet iemand die daar nou z'n zinnen op had gezet. Ik wilde dat accent niet echt kwijt. Ik ben altijd een beetje slordig blijven spreken.”

Zonder overgang: „Ik moet heel vaak aan mijn vader denken als ik komedie speel. Dat was een zeer komedianterige man. Hij heeft zijn hele leven in de negotie gezeten. En tevens was hij officier bij het Leger des Heils. Dan stond hij op de Westermarkt en riep: *Lóópt u maar door, lóópt u maar door. Dóórlóópen! Hij is ook voor u gestorven. Lóópt u maar door.* Dat heb ik een keer gezien. Ik was toen heel klein, een jaar of vier, vijf. Maar ik kan 't me nog zo voor de geest halen. Hij was een soort demagoog, hij had iets van een toneelspeler.”

Zacht: „Ja, mijn vader leefde voor het Leger des Heils. Maar vergeet niet: de tijden waren heel anders. En dat is nou juist het moeilijke. Als ik iets over mezelf vertel, zul jij dat meteen in deze tijd plaatsen. Maar wat ik eigenlijk ben, waar mijn emoties liggen, waar mijn verdriet is, waar mijn opwindende en woede verankerd zijn — dat alles speelt zich zo lang geleden af en in zo'n andere periode, dat ik 't ook zelf erg moeilijk vind om er wat over te zeggen.”

□

Leen Jongewaard (53) werd in de Jordaan geboren.

„Maar ik heb het grootste gedeelte van mijn jeugd op Sloterdijk gewoond; vanaf m'n zesde. Mijn grootouders, ouders en broers waren rasechte Jordanezen. Ikzelf heb nooit zoveel met die buurt opgehad. Ik heb er ook niks tegen. Ik heb er gewoon geen enkele band mee. Het enige dat ik aan die afkomst overgehouden heb, is, dat ik een bruikbaar typetje in zo'n televisieserie als bijvoorbeeld *Het Schape* kan neerzetten. Dat is mooi meegenomen. Het vervelende achteraf is dan weer, dat je niet alleen door het grote publiek maar ook binnen je vak als het ware getekend bent — dat vind ik trouwens ook uiterst merkwaardig.”

Hij was de jongste van negen kinderen.

„Ik geloof dat mijn moeder iets van vijftienveertig was toen ze mij kreeg. Ik was een typisch nakomertje. Haar lievelingetje — tja, ik denk van wel. Aan de andere kant. Het is altijd zo moeilijk, hé. Dingen die je nu voelt en nu weet, die je zo lang dwars gezeten hebben, die waren er toen natuurlijk ook al. Maar ik weet niet eens meer of je dat als kind durfde te denken of durfde te voelen. Maar ik wel heb wel eens gedacht: *ze heeft eigenlijk geen tijd voor me gehad.* En als ik je dat nou zo vertel, voel ik nog zo'n golfje van *godverdomme, het is toch ook zo.* Terwijl datzelfde mens waarschijnlijk haar laatste ding aan me gegeven zou hebben. Maar wat een kind werkelijk nodig heeft — ik denk dat volwassenen daar haast altijd aan voorbijgaan. Dat —) nog steeds wel zo zijn.

„Maar dat is toch ook wel weer de woede die ik kan gebruiken, die er altijd een beetje is in mijn werk. Die komt daar ook vandaan. Omdat ik mij als kind toch op een bepaalde manier tekort gedaan voelde door de liefdeloosheid van het burgerfatsoen, de harteloosheid van het christendom. En nou moet je niet denken dat ik uit een vervelend christelijk gezin kom — nee, ik had hele leuke ouders.

„Al mijn broers vormden één hechte clan om mijn moeder heen. Mijn vader stond daar een beetje buiten, hij werd door die jongens een tikje laatzinnig bekeken, zo van: *Pfff, bij het Leger des Heils.* Maar daar ging hij niet onder gebukt, hoor. Daar was hij veel te leuk voor. Bij ons thuis werd niet gekaart, maar wel dikwijls gedominod en gedamd. En mijn vader was een onwaarschijnlijke valsspeler — dat gaf dan vaak aanleiding tot veel tumult. Ik heb daar zelf nooit aan meegedaan, omdat ik te jong was. Toen ik op de leeftijd kwam dat ik ook ging bestaan, als zo'n haasje van een jaar of twaalf, sprong het gezin uit elkaar. De oorlog brak uit, mijn moeder overleed, de broers moesten naar Duitsland en ik bleef alleen achter met mijn vader — ik ben bij hem blijven wonen tot hij stierf, in '47. Hoe dat was? Bijzonder. Ik geloof van wel.”

□

„Ons gezin ging nooit naar het theater. Maar eens in het jaar had je een groot feest, de Bonte Avond, in het gebouw van de Vereniging ter Verbreding van de Waarheid, in de Elandsstraat. Ik kan me nog herinneren dat ik als klein jongetje op zo'n feestavond een van mijn broers zag toneelspelen. Dat heeft een verpletterende indruk op me gemaakt — want dat was in kostuums. Dat vergeet je dan niet meer, dat staat nog op mijn netvlies gegrift.

„Al mijn broers hebben voor hun lol éénmaal toneelgespeeld. En als één bepaalde broer begon met voordragen — op een bruiloft, of zo — dan werd ik echt niet goed. Dan moest ik zo lachen, want dan zag je die achterlijkheid van die hele familie — en ik bedoel dan: die *aanstellerigheid*; en dan tegelijkertijd dat absolute geloof in wat ze deden. Dan dacht ik: *We zijn allemaal krankzinnig, we zijn zigeuners en deugnieten, we deugen niet.* Ik was al lang acteur — en dan hadden die broers van me ook nog zoiets van: *Moet je eens luisteren, we kunnen 't toch nog wel een stukje beter dan jij.* Ook dat nog! Hahaha.

„Nou moet je niet denken dat wij broers zo ontzettend aan elkaar hingen. Aan zo'n bruiloft waren soms wel vijf jaren voorafgegaan dat we elkaar niet gezien hadden. Ik ben altijd heel geïsoleerd mijn gangetje gegaan. Toen ik trouwde, **VRIEDEMAREK** ik even op het stadhuis g. Na de dood van mijn vader heb ik heel lang op mezelf geleefd.

„Dat isolement van mij — dat heeft veel te maken met die woede, waarover ik 't zoeven had. Je moeder overlijdt en je neemt afscheid van haar. Dan fluistert ze in je oor: *Zal je goed voor je vader zorgen? Ze zegt niet: Godverdomme, wat jammer dat ik bij je wegga; of: Hoe moet jij nou zonder mij?*

Altijd dat *oppassende*. Daar ben ik nog

woest om. Het ging nooit over de dingen zelf, en dat kan ik nu nog niet hebben. Ik kan daar om janken. Mensen laten de prachtigste momenten aan zich voorbijgaan en zeiken over de totaal verkeerde zaken. Ik heb daar vreselijk veel verdriet van gehad. Ik heb dat nooit zo geweten, maar ik ben als kind waanzinnig vereenzaamd. Ik heb dat pas leren inzien toen ik veertig was.

„Ik kreeg een ontzettende hekel aan m'n werk. Ik had iets van: *Ik wil niet meer een rol in, ik wil nou weten wie ik ben.* Dat was in de tijd dat ik Citroentje met suiker deed. Het was natuurlijk al heel lang aan het zeuren — het is langzaam, langzaam gekomen.

„Ik ben naar een psychiater gegaan. Om de spanning en de angst van het moment weg te halen was een half jaartje waarschijnlijk wel voldoende geweest, maar ik ben zes jaar bij die vrouw in therapie gebleven. Voor m'n eigen lol. Ik vind het 't heerlijkste wat er in mijn leven is gebeurd — dat ik dat heb kunnen doen. Het eerste dat ik tegen haar zei, toen ze vroeg waarom ik bij haar kwam, was: *Ik geloof dat ik 't niet meer alleen kan.* Ik had het vanaf mijn twaalfde alleen gedaan. Echt alleen gedaan.”

Toneelspelen is vaak aandacht vragen.

„Ja, och, kijk — je krijgt wel aandacht als je toneelspeelt, maar ik heb dat nooit als echte aandacht ervaren. Ik vind toneelspelen vooral: *Weg! Verdwijnen!*”

In plaats van: eruit komen?

„Ja. Het mooiste moment van een rol vind ik wanneer die sensatie over je komt dat je kunt denken: *Ik ben er niet meer, ik ben die ander.*”

Maar dat kan toch niet in die show met Robert Long.

„Nee. Wat ik met Long doe, is het tegenovergestelde. Als ik met hem speel, merk ik dat het kind-in-me veel meer plaats heeft gekregen dan het vroeger ooit gehad heeft. Tijdens het spelen merk ik: *Verruk, dat is iets essentieels van mij.*”

□

In dat programma met Robert Long manifesteert Leen Jongewaard zich als een ware theater-gigant; een acteur die zichzelf en zijn vak tot in de finesses beheerst.

Robert Long: „Wat moet je nou zeggen over iemand met wie je avond aan avond werkt? Nou, 't is erg leuk.

„Kijk, ik heb nooit een hoge pet op gehad van acteurs; ik heb zelden dat ik bij een toneelstuk kan vergeten dat 't niet echt is wat daar gebeurt. In ons vaderlandse acteurswezen staat de ijdelheid doorgaans voorop. Dat is niet erg — als je die ijdelheid maar goed weet te gebruiken. Bij Leen is 't nooit de virtuositeit om de virtuositeit. Hij houdt van het toneelspelen.

„Ik heb Leen leren kennen tijdens die musical *Swingpop*. Leen speelde daarin de Duivel. En hij was de enige die iets anders deed dan in het script stond; terwijl hij de tekst aanhield, die hij volgens dat script diende te zeggen. 't Wordt bij hem altijd méér dan er oorspronkelijk stond.

„Kijk, ik ben ook maar een harkerige.

'Altijd dat oppassende. Daar ben ik nog woest om'

calvinistische lui; maar door Leen word ik allengs minder bang om gek te doen. Hij kan heel goed vorm geven aan gekte.

„Ik ben socialer ingesteld dan hij. Hij staat zich het isolement veel beter toe; dat hoort ook bij z'n werk; en dat heeft ook z'n voordelen: die houding maakt je soms ook onkwetsbaar. Hij levert inderdaad een duidelijke acteursprestatie in die show, ik ben meer mezelf — wat dat ook betekenen mag; dat wil dan bijvoorbeeld zeggen, dat ik mijzelf tot de zaal wend, hij speelt dat — en dat maakt óók minder kwetsbaar.“

□

Leen Jongewaard ging in '42 naar de Grafische School, waar hij bevriend raakte met een jongen die hem na de oorlog in sanering bracht met Het Toneel.

„We gingen 's zondagmiddags altijd naar City of Tuschinski. Vaste prik voor arbeidersjongens. Om half twee en half vier had je een voorstelling; half vier kon niet, want je moest om vijf uur eten, hè. Op een gegeven zondag ging er een voorstelling van half twee niet door. Met de pest in ons lijf liepen we rond het Leidseplein. Toen zagen we op een bord aan het Leidseplein-theater:

De Mooiste Ogenblikken. Wim Kan en Corry Voutk. Nooit van gehoord, we wisten niet wie dat waren. Maar die vriend van mij had de avond tevoren op de radio Wim Kan gehoord met een liedje, Louise, zit niet in de olie te wroeten. En dat had-ie ontzettend leuk gevonden. Dus zijn we toen naar Wim Kan geweest. En dat was een openbaring. Daarna gingen we naar Sonneveld en vervolgens naar de Stadsschouwburg. Ik heb vanaf '45 tot aan '53 — toen ik zelf aan het toneel kwam — verschrikkelijk veel gezien. Alles wat los en vast zat.“

Wat was nou precies die Openbaring?

„Het zal wel niet zo bewust geweest zijn, maar als ik er nu aan terugdenk: het verdwijnen; dat r. **VRIEDEMAREK**

Aan de andere kant neemt de acteur juist een uiterst kwetsbare positie in; ongeveer het tegendeel van verdwijnen.

„Inderdaad. Dat is werkelijk waar. Of je nou Citroentje doet of een Shakespeare — je doet 't eigenlijk toch altijd alsof je god-weet-wie in de zaal hebt zitten, die je per komma verbeteren kan, die per lettergreep kan zeggen wat je fout doet. Je zet dat publiek vaak zo hoog neer, en als je dan vaak ziet

wat er op je afkomt . . . Dat zijn dan helemaal niet de allerstomsten of zo, maar je denkt wel er es: *Godsamme wat overschatten we dat publiek toch. En zodra ik dit zeg, weet ik dat dat ook niet waar is. Datzelfde publiek wordt door menige toneelspeler ook op een waanzinnige manier onderschat.“*

Voor jou betekent spelen dus: een zaal vol genieën ten dienste zijn, die zitten te wachten op het moment dat je in de fout gaat.

„Ja. Met zoveel inzet doe je dat. Vooral wanneer het om een rol gaat. In deze show met Long is 't natuurlijk wat anders. Met een rol zet je alles vast en nu doe ik de voorstelling iedere avond eigenlijk een beetje in de kleur van hoe ik me die dag gevoeld heb.“

Wat bedoel je met: het publiek wordt ook vaak onderschat?

„Ik doel dan op die tijd dat het geëngageerde toneel zo gepropageerd werd. Toen de kapitalist weer uitgebeeld werd als heer-met-bolknak en de arbeider als man-met-pet. Die stijl is nu gelukkig weer aan het tanen.

„Het beste volkstoneel, dat is *Wie is bang voor Virginia Woolf* of *De dood van een kandelercrizer*. Dat is volkstoneel. Wat

Met Robert Long: Door Leen word ik minder bang om gek te doen

men hier volkstoneel noemt, is een overleefde vorm; dat is stil blijven staan; dat is een kleurplaat invullen met alweer diezelfde vervelende kleurtjes. En dat is óók onderschatting van het publiek.

„Ik ben nog een van de laatsten die met Herman Bouber heeft gespeeld. Dat was een ontzettend aardige man, een prachtig acteur ook. Zijn vrouw Aaf speelde ook zo schitterend. Allure. Volksmensen, maar zeer intelligent. Ik heb wel es aan Herman gevraagd waarom hij dat nou was gaan doen, die Jantjes en zo. Nou, zei hij, omdat ik het toneel dat er gespeeld werd zo vals vond. Dat was in die tijd natuurlijk fabelachtig — maar dat moet je natuurlijk nu niet meer doen. Dat vind ik ook zo zonde: dat sentiment er zo dubbeldik opleggen. Dat is dan diezelfde valsheid als van waaruit Bouber die stukken is gaan schrijven.”

□

In '46 richtte hij een amateur-cabaretje op, waarin ook Adèle Bloemendaal speelde. Adèle Bloemendaal: „We waren brutaal. We wisten helemaal niet dat we niks konden. „Leen heeft ontzettend gewoekerd met z'n angsten, gevoelens van tekort schieten,

trauma's. Hij heeft alles heel moeizaam, moeizaam verworven. Daarom is wat-ie nu doet ook zo hecht en stevig — het is helemaal van hem.

„Z'n talent wordt bepaald door het intense. Misschien klinkt 't wat merkwaardig, maar hij heeft een hele agressieve kant. Hij heeft een liefde-kant en een haat-kant; dat wisselt elkaar af. En die geleide agressie dringt veel bij tot de hevigheid van zijn optreden. Ik lul nou maar een eind in de ruimte, maar ik geloof wel dat dat waar is. Ja, ja, dat is 't.”

□

Hij werkte op een **VRIEDEMARK** in het Victoria Hotel. „Ik woonde bij een proer van me. Ik was erg alleen.”

Wilde je dat?

„Het was een noodzaak. Omdat voor mij de vrouwen niet voor het oprapen lagen. Ik holde ervan weg. En vriendjes, van wie ik hield, met wie ik misschien wel wat gewild zou hebben — en nou heb ik 't nog niet eens over de erotiek, maar veeleer over kameradschap —, die waren er op dat moment

niet. Ik had geen homofiele vrienden; dat ook niet. Weer zo iets: het was ook nooit in me opgekomen om naar een homofielen-tent te gaan.”

Maar je wist in die tijd al wel dat je geil kon worden van een man?

„Ja, natuurlijk.”

Was dat iets waar je niet aan toe wilde komen?

„Ik ben op de een of andere manier onwarschijnlijk bang voor mensen. In zoverre dan ik ben bang om lastig gevonden te worden. Ik heb altijd moeite gehad met de acceptatie van de buitenwereld — dit onder het motto: Ik moet opschieten, ik wil niet lastig zijn. Ik zal maar zeggen: we repeteren, en een jongen die pas van de toneelschool gekomen is, zit aan de kant en ik ben nog bezig. Dan denk ik: Die jongen zit nu al tien minuten te wachten en ik ben nog steeds bezig. Ik hou die jongen op. Laat staan als het geen jongen-die-net-van-de-toneelschool-komt is, maar een gerenommeerd acteur. Dat heb ik altijd gehad. Dat werd ook steeds erger, zo erg zelfs dat ik helemaal geen ruimte meer had van binnen. Terwijl niemand nog zijn tekst kende, moest ik 'm al van mezelf

'Ik moet hier toevallig óók zijn'

geleerd hebben, want: *Ik ken mijn tekst nog niet, ze hebben last van me.*"

Terwijl je toch altijd een uitstekend acteur was en als zodanig geapprecieerd was.

*„Bij Puck noemden ze me *Het Zwitserse Horloge*. Ik was betrouwbaar. Op tijd. Nooit onder een bepaald niveau. Ach, er is altijd wel iets geweest, waardoor ik erdoorheen kon breken, een beetje kon gaan boeien. Maar in wezen ben ik altijd zeer teruggetrokken geweest.*

*„Kijk, als je begint met toneelspelen, dan leg je alles vast, alle tonen, alle accenten — en daar hield je je aan. Nu doe ik die monoloog in de show met Long, en ik ervaar steeds meer dat toneelspelen leven is; het is toch ook een manier van leven, dat is toch zo. Daarom moest ik door al die ellende heen. Nu durf ik die monoloog af te stemmen op m'n eigen humeur en op het publiek. Dat is een kwestie van overleven. Ik moest de moed opbrengen om te durven zeggen: *Lik me reet*. Dan moeten jullie me maar even lastig vinden, maar ik moet hier toevallig óók zijn. Het is heel angstig om dat voor jezelf op te eisen."*

Je wist dus lang voordat je trouwde dat je homoseksueel was.

„Nee, dat wist ik niet. Ik wist wel dat ik van jongens hield. Ik was verliefd op een persoon speciaal. Geen acteur. Maar die ging trouwen en kreeg kinderen. Dat was een heel groot verdriet. Niet dat hij ging trouwen. Maar dat ik zoveel van hem hield."

Hij wist dat?

*„Ja, dat wist hij. Ik heb ook wel met hem gevrijd. Veel zelfs. Maar het was onbereikbaar. Dat was héél erg verdrietig. Het ontdekken viel een beetje samen met het ontdekken dat toneelmensen net zulke lui waren als ieder **VRIEDEMAREK**orm tegen toneelmer **RIEDEMAREK** n die tijd zo treurig omdat ik haast niets overhield."*

Je bedoelt: niemand van je collega's zag dat je kapot ging?

„Ja, dat bedoel ik."

Heb je er met niemand over gepraat, toen?

„Nee, nooit."

Niemand merkte het?

„Nee, niemand. Gek, hè?"

Neem je ze dat niet kwalijk?

„Weet ik niet."

„Ik was ontzettend onzelfzuchtig toen ik aan het toneel kwam. Ik wilde alleen maar toneelspelen, ik wilde ook zo graag bij die groep horen. Bij de repetities groeide ik; ik wilde mee-regisseren, terwijl ik net kwar kijken. Ik was een supporter van mijn eigen groep. En dan ontdek je dat een aantal van die mensen aan het toneel ook maar beroepsmatig bezig zijn. Dat bij hen vaak alleen maar de gedachte speelt, dat de kip thuis op de grill staat."

Het verlies van die vriend viel samen met die ontdekking.

„Ja. Dat akelige gevoel heeft zo een aantal jaren geduurd."

□

Egbert van Paridon: „Ik was toentertijd het opperhoofd van toneelgroep Puck en bezocht met mede-directieelid Cas Baas een voorste

„Alleen het zijn tolt, het dáár zijn“

ling van dat cabaretgroepje in het Amsterdamse theatertje Hypokriterion. We hebben Leen en Adèle meteen geëngageerd; die meid was zó leuk, zó gek. En Leen was echt enig. Dat hele programma stak trouwens prima in elkaar; het was helemaal goed.

„Leen is een perfectionist, 't moet allemaal precies in elkaar zitten — wat soms wel moeilijk is voor medespelers die lossere werken; waarmee ik niets ten voor- of nadele van die twee methodes wil zeggen — 't zijn twee benaderingen, die allebei heel goed kunnen werken.

„Hij is een Einzelkämpfer, enorm op zichzelf geconcentreerd. We hebben altijd een goede verstandhouding gehad, maar hij heeft weinig interesse in anderen — terwijl hij weer wel een grote sociale belangstelling heeft.

„Het bijzondere van zijn talent is dat geweldig indringende — waardoor wat op het oog een typetje lijkt véél verder komt. Neem nou eens die televisiescène van Sonneveld en Jongewaard in dat Rijtuig-nummer — Sonneveld — die ik overigens zeer hoog schatte en schat — kwam niet verder dan het aangeven van zijn opa-figuur, terwijl Leen acteerde, en dan in de goede zin: zo'n manne-

tje leeft dan totaal. Hij heeft een groot vermogen tot ontroeren — waarmee ik niet wil zeggen dat hij altijd het publiek tot tranen roert, maar hij geeft de mensen wezenlijke herkenningspunten in handen.

„Zo op het oog heeft hij alles tegen: het uiterlijk van een oud vrouwtje, met dat melkboerehondehaar, die bleke huid; dat piepstemmetje ook. Maar hij komt daar steeds weer dwars doorheen.

„Hij is een kunstenaar — wat niet van iedereen die zich op dat vlak beweegt gezegd kan worden.

„Wist je dat hij ook heel verdienstelijk schrijft? Maar hij is zo kritisch ten opzichte van zichzelf; het is nooit goed genoeg. Hij heeft wel dingen weggegooid, die écht goed waren.

„Aan de andere kant is die onzekerheid ook weer een aantrekkelijke eigenschap voor het publiek — die onzekerheid komt natuurlijk óver, en daar kan de zaal zich heel gemakkelijk mee identificeren. Ik heb v **VRIEDEMAREK** een hele grote, hele bange acteur gezegd: Die mensen betalen aan de kassa, in wezen enkel en alleen om jouwe onzekerheid te mogen zien.”

Leen Jongewaard: „Nooit heb ik met iemand

over die grote liefde gesproken. Niemand merkte het. Ik liet het ook niet weten omdat ik anders die andere persoon in gevaar zou hebben gebracht. Ik weet zeker dat zijn vrouw er nu nog steeds niks van weet.”

Hij fluistert: „Nu denk ik zelfs: Wat krankzinnig dat ik jou nou zo leuk heb gevonden. Dat zij mijn eerste grote liefde bent geweest.”

Koel: „Belachelijk. Hij heeft het nooit toegegeven, hij heeft het nooit echt willen zien, hij heeft het nooit durven zien. Tot op de huidige dag. Ik heb vriendjes, dat is geen punt. Ik zou niet meer aan hem moeten denken zelfs. Maar 't is toch wel merkwáárdig, hè, dat vrienden, de mensen om me heen, een buddy als Piet Römer of zo, dat die het nooit aan me gemerkt hebben.

„Die treurigheid hield pas op, toen ik Barry leerde kennen, die danste in Heerlijk duurt het langst. Tijdens die productie raakte ik ook overspannen. Op een keer begon ik te hullen en kon niet meer stoppen. Ik geloof dat ik toen pas ging relaxen, toen ik iemand bij me had, die écht voor mij was en ook van mij hield.”

Daartussen zat toch ook nog dat huwelijk. „Dat was ook vechten. Vechten toch voor

dat huwelijk en vechten voor ons tweeën. Want ik hield ontzettend veel van haar. Zij was toch ook een gekwetst vogeltje.

„Ze had iets ontzettend puurs, ze had iets heel kuis. En toch tegelijkertijd heel leuk om mee te vrijen. Het gekke is, dat als ik haar zie, ik nog denk: *Leuk. Lekker wijf.* Het is een van de weinige vrouwen bij wie ik dat heb. We waren verliefd op elkaar.”

□ VRIEDEMAREK

„Naast het toneelspelen heb ik altijd onwaarschijnlijk veel ideeën gehad voor theater en cabaret. Ik storf in de ideeën. Maar ik krijg geen woord op papier, want ik ben mijn eigen doodsvijand; ik zet een woord neer en denk meteen: *Dat is niet goed.* Ik heb het stramien voor een musical liggen, voor een toneelstuk, allemaal ideeën — maar die gaf ik nooit weg, omdat ik te gierig was daarop. Long is de eerste die er iets mee mag doen. Ik geef hem een beeld en hij maakt het af. Dat komt omdat ik me zo veilig voel naast hem. En dan zeg jij: *Nou, nogal logisch dat je je veilig voelt; naast iemand met zoveel minder ervaring.* Maar dat bedoel ik niet. Ik kan tegen hem aanleunen. Het is iemand die ik leuk vind, die ik lief vind.”

Iemand die jou nu serieus neemt.

„Ja, dat is waar. En hij voelt mijn talent goed aan. Mijn grootste talent is: kijken. Ik kan ontzettend genieten van toneel. Er zijn momenten die ik niet vergeet: Laurence Olivier in *De Koopman van Venetië* als-ie ontdekt dat z'n dochter is geschaakt; dat moment als-ie die woede-aanval krijgt; jongen, ik schrok me toch 't lazerus. Ik zag mijn vader. Dat aandacht vragen met dat verdriet, die woede.”

Je bent van het toneel zo zotjesaan nu helemaal de 'showbiz' ingerold. Is dat een bewuste keus geweest?

„Nee, totaal niet. Ik heb vroeger nooit aan die mogelijkheid gedacht. Ik zat dus bij Puck en daar speelde ik alles wat los en vast zat en wat voor een klein baasje geschikt was. Dat heb je in gezelschappen natuurlijk helemaal: dat je bepaald wordt door je uiterlijk. Ik kon nooit een jeune premier spelen of de vader van een gezin. Niet dat ik dat soort rollen nou zo vreselijk ambieerde — maar ik heb ze nooit kunnen spelen. Best jammer.”

En dom.

„Dat weet ik niet. Ja, natuurlijk is dat dom. Nu wordt dat niet meer zo gedaan. Maar waar ik nu over praat, dat is toch over twintig jaar geleden — en dat is heel lang voor toneel.”

Hij had enorm succes met de door Puck geproduceerde musical *Mensen, hee, mensen* van Mies Bouhuys en Walter Kous. Hij was toen al tien jaar aan het gezelschap verbonden.

Wim Ibo vroeg hem voor een televisieuitzending, waarop een uitnodiging van Lurelei volgde. Daarna kwam *Heerlijk duurt*

het langst en zijn tv-roem.

Nu, met Long, lever je toch in wezen een acteursprestatie.

„Dat vind ik heel leuk — dat je dat zegt. Je weet niet waar je zelf eindigt en de acteur begint. Nou ja, ik ben eigenlijk in mijn hele leven een acteur.”

Hoe is dat?

„Dat je niet vanuit grote en kleine rollen denkt. Aanvankelijk wist ik ook helemaal niet dat dat soort denken überhaupt bestond. Ik ben pas heel laat gaan ontdekken dat er toneelspelers zijn, die zich de hele tijd daarmee bezighouden. En nu wil ik helemaal niet overkomen als Jezus Christus, want ik speel ook veel liever een interessante rol dan een pestdingetje — maar ik heb mijn val voor een groot deel geleerd door kleine rollen bij Puck.

„Een goed acteur is de acteur die zich ondergeschikt maakt aan het totaal, aan het verhaal en zich realiseert dat die paar minuten dat hij daar staat van wezenlijk belang zijn. Je moet ook nooit denken: *Kom ik hier wel leuk uit?* Ik weet niet of dat soort acteurs en actrices nog bestaat — maar ik had ze wel. Was het een onsympathieke rol gaven ze d'r nog een menselijk kantje aan. Voor mijn Jordaan-rollen werd in vakkringen veel de neus opgehaald: te volks. Een heleboel acteurs en actrices willen gaarn mevrouw en meneer zijn. Tja, ergens houden dat soort toneelspelers dan ook op. We houden natuurlijk allemaal wel ergens op, maar ik vind een heleboel toneelspelers gauw ophouden. Ze houden zich vaak netjes. En ik vind dames en heren — ook buiten het toneel — de pest voor het leven. „Ach, ik ben niet zo'n held. Ik ben ook niet zo'n lafaard. In de loop van de repetities en try-outs voor dit programma werd mijn angst almaar groter. Misschien is het ook wel een acteursprestatie — zoals jij stelt — maar tegelijkertijd loop ik daar ook er mezelf te zijn. Dat probeer ik, althans.”

„Ik zal je vertellen — we hadden onze generale. En vlak vóór de voorstelling viel ik opeens hoe het moet. Ik zal het je proberen uit te leggen. Tegen de mantel, aan de voorkant van het toneel dus, stond een ladder. Die hoorde daar niet. Ik dacht even: *Weg met dat ding, dat is niet mooi.* Maar toen schoot door me heen: *Waarom ook niet? Alles mag, alle rotzooi van ons mag op het toneel staan en daar ook blijven.* Op dat moment vond ik mijn persoon in die show. We hadden twee maanden gerepeteerd, maar toen pas dacht ik: *Het doet er totaal niet toe hoe dat toneel eruit ziet, hoe mijn broek zit, hoe ik sta. Alleen het zijn telt, hoe daár zijn.*

„Er wordt ons zoveel afgenomen in het leven door al die netheid en perfectie, door al die keurigheid. In principe was ik vroeger een geweldige perfectionist, maar op een gegeven moment ontdekte ik dat dat ook dood is. Natuurlijk, je kunt je die gedachte pas permittieren als je je vak beheerst; maar toch — als je in het perfectionisme a einddoel blijft hangen, wordt het allemaal toch petieteriger dan het moet zijn.”